

2. Alusraamistik

Euroopa Liidu aluseid saab käsitleda nii õiguslikult kui riigiteaduslikult. Õiguslikult lähenedes saame teada raamistiku, riigiteaduslikult selle mõtestamise põhiloogika.

Euroopa Liit põhineb liikmesriikide rahvusvahelisõiguslikel **aluslepingutel**, mis on kujunenud 1958 Roomas sõlmitud Euroopa Majandusühenduse asutamislepingu edasiarendamisel. Maastrichti lepinguga 1992 tekkis laiema pädevusega Euroopa Liit. Täna kehtib 2009. aasta Lissaboni leping.

Aluslepingutega on liikmesriigid otsustanud korraldada ühiselt teatud küsimusi ja moodustanud selleks Euroopa Liidu institutsioonid, mille töös Eesti koos teiste liikmesriikidega täieõiguslikult osaleb. Ülejäänud küsimused on jätkuvalt iga liikmesriigi otsustada ja korraldada, nagu ka aluslepingute muutmine.

Seega on liit olemuselt rahvusvaheline organisatsioon, riikide kokkuleppel teatud eesmärkide saavutamiseks loodud ühendus. Põhimõtteliselt võib iga riik aluslepingust lahkuda ja eraldi jätkata: lõplik otsustusõigus oma suveräänsuse küsimustes on riikidel.

Samas on Euroopa Liit eriline rahvusvaheline organisatsioon, sest kokkulepitud koostöö ulatus ja sügavus on enneolematult suur. Riigid on kokku leppinud mängureeglid, mille kohaselt nad annavad ühisinstitutsioonidele mitmetes lõikudes tavaliselt riigivõimule kuuluvad pädevused ja on valmis täitma ühisõigust otsekui siseriiklikku.

Niikaua, kuni riik eelistab kuuluda Euroopa Liitu, järgib ta mängureegleid ehk teisisõnu teeb teiste riikidega koostööd ja loovutab osa oma suveräänsusõigusi ühisinstitutsioonidele. Riigid kuuluvad liitu, sest sellest tõusev kasu ületab oluliselt eralditegutsemise kasu. Lisaks otsesele majanduslikule kasule suureneb teatud lõikudes isegi riikide reaalne suveräänsus. Euroopa Liit oma 500-miljonise ostujõulise turuga saab kehtestada globaalkapitalismi tasakaalustavaid reegleid, mida ükski selle liikmesriik ei saaks läbi suruda.

Seega on Euroopa Liit eriline valitsemiskorralduse ja poliitilise ühisruumi vorm. Euroopa poliitilise ruumi tänase korralduse aluseks on ülesannete ja vastutuse jagamine eri tasanditele. Seega saab liitu mõtestada mitmetasandilise valitsetuse teooriast lähtudes.

Mitmetasandilise valitsetuse teooria põhihuvi on poliitikat ja valitsemist optimeerivate lahenduste kujunemine keerukamas postmodernses teabeühiskonnas, kusjuures püütakse

optimaalselt ühitada demokraatiatase, avalike ülesannete täitmine (hüvede kättesaadavus) ja majanduslik tõhusus. Klassikaliste lahenduste kõrval katsetatakse uusi, ilmuvad uued valitsemismustrid ja tasandid.

Avaliku võimu otsese korraldamise ja sekkumise asemel on mitmes valdkonnas liigutud koordinaatsiooni, suunamise ja võrgustike, vaba- ja äriühingute kasutamisele. Kogu selle arengu mõtestamisel pole keskne mitte rahvuslik uhkus ega võimuvõitlus, vaid otstarbekate lahenduste leidmine, mis võib rahvusriike isegi tugevdada. Rahvusvahelisel tasandil on kasutusel eri tüüpi intensiivsusega lahendused, mis on kokkuvõtlikult esitatud järgnevas tabelis. Euroopa Liit on nende ambitsioonikaim näide.

		Riigi tasand	
		<i>‘Õõnes lõimumine’: muutumatu suveräänsus</i>	<i>Süvalõimumine: mõju suveräänsusele</i>
Ühiskonna tasand	<i>Ühiskonnad eraldi</i>	Tavapärased riikide ühendused (nt ÜRO allühendustega)	Riigiülesed jooned Maailma Tervishoiuorganisatsioonil (WHO) ja Rahvusvahelisel Kriminaalkohtul
	<i>Ühiskonnad seotud</i>	Ameerika Ühendriigid, Kanada, Sõltumatute Riikide Ühendus	Euroopa Liit

Tabel. Euroopa Liit mitmetasandilise valitsetuse näitena. Allikas: Sørensen 2004: 68.